

Трансграничен развод и издръжка (начално ниво)

ПРОЕКТ: ПО-ДОБРО ПРИЛАГАНЕ НА РЕГЛАМЕНТИТЕ НА ЕС ПО СЕМЕЙНО И НАСЛЕДСТВЕНО ПРАВО

Това обучение е част от поредица, организирана с финансовата подкрепа на Програмата за гражданско правосъдие 2014 – 2020 г. на Европейския съюз.

на Европейския съюз. Съдържанието на тази публикация е отговорност единствено на ERA и не отразява непременно мнението на Европейската комисия.

Трансграничен развод и издръжка

Казус I: Компетентност и приложимо право

Брихите (нидерландска гражданка) и Карел (словенски гражданин) се запознават в Хага, Нидерландия през 2005 г. След като сключват брак през 2009 г., те се установяват в Марсилия, Франция, където през 2013 г. се ражда дъщеря им Анна (с нидерландско и словенско гражданство). В края на 2016 г. Брихите и Карел решават да се разделят. Брихите и Анна се връщат в Нидерландия, а Карел остава в Марсилия, където има добре платена работа. Брихите няма доходи и желае да получи издръжка от Карел за себе си и за Анна. Тъй като Брихите вярва, че бракът им е непоправимо разстроен, иска да подаде и искова молба за развод. Тя иска да знае дали би трябвало да предяви иска си до съд във Франция или в Нидерландия.

Въпроси

1. В съответствие с кои правила ще се определи правораздавателната компетентност по делата за развод в съответните държави членки на ЕС?
2. В съответствие с кои правила ще се определи компетентността по исковете за издръжка в съответните държави членки на ЕС?
3. Биха ли били различни отговорите на въпроси 1 и 2, ако в нашия казус:
  - а) Брихите беше мексиканска гражданка, а Карел – руски гражданин?
  - б) Карел имаше обичайно местопребиваване в САЩ по времето, когато Брихите иска да предяви иска си в Нидерландия?
  - в) „Карел“ бе всъщност „Карла“ и съпрузите бяха еднополова семейна двойка с осиновено дете?
4. Връщайки се към автентичните факти от Казус I, къде Брихите би могла да предяви:
  - а) иска за развод,
  - б) иска за издръжка на съпруг или бивш съпруг,
  - в) иска за издръжка на дете?Когато отговаряте на въпрос 4 и на всички следващи въпроси относно Казус I, моля приемете, че Брихите и Анна от 7 месеца пребивават в Нидерландия и че имат обичайно местопребиваване в Нидерландия в момента, когато Брихите подава иска си в съда.
5. Би ли могло в нашия казус Карел да подаде искова молба за развод в Словения, т.е. биха ли били словенските съдилища компетентни, ако Карел бе ищецът?
6. Да предположим, че Карел подаде искова молба за развод в словенски съд на 1 март 2017 г., а Брихите предяви иск за развод в нидерландски съд на 2 март 2017 г. Карел уведомява нидерландския съд, че словенският съд вече е сезиран да се произнесе относно развода. Ще може ли нидерландският съд въпреки това да се произнесе по иска за развод?
7. В съответствие с кои правила ще се определи в нашия казус приложимото право към делата за развод?

За целите на този въпрос да предположим, че:

- а) Брихите е сезирала нидерландски съд;
- б) Брихите е сезирала френски съд.

8. В съответствие с кои правила ще се определи приложимото право към делата за издръжка на съпруг или бивш съпруг и за издръжка на дете?

9. За целите на този въпрос да предположим, че:

- а) Брихите е предявила иска си пред нидерландски съд,
- б) Брихите е предявила иска си пред френски съд.

10. Кое би било приложимото право по делото за развод в нашия казус, ако решението за развод трябваше да бъде постановено от френски съд?

11. Кое би било приложимото право по делата за:

- а) издръжка на съпруг или бивш съпруг
- б) издръжка на дете,

ако по исковете трябваше да се произнесе френски съд?

12. Различно ли би било приложимото право, ако нидерландски съд трябваше да се произнесе по исковете за:

- а) издръжка на съпруг или бивш съпруг
- б) издръжка на дете?

13. Да си представим, че в края на 2016 г., когато обичайното местопребиваване и на двамата все още е във Франция, Брихите и Карел бяха седнали да изготвят споразумение за избор на съд и приложимо право, за да намалят възможността за бъдещи спорове. Щяха ли да могат да се споразумеят по правнообвързващ начин по посочените по-долу въпроси? Кои съдилища и кое право биха могли да изберат? Моля посочете съответните разпоредби.

- а) Избор на съд за делото за развод
- б) Избор на приложимото право към делото за развод
- в) Избор на съд за делото за издръжка на съпруг или бивш съпруг
- г) Избор на приложимото право към делото за издръжка на съпруг или бивш съпруг
- д) Избор на съд за делото за издръжка на дете
- е) Избор на приложимото право към делото за издръжка на дете.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ПРЕПОРЪКИ

1. Ще може ли Лаура да поиска изпълнение и на британското, и на испанското съдебни решения в Белгия и в Дания по силата на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка (Регламент (ЕО) № 4/2009)? Ако отговорът е „да“, кои разпоредби биха били приложени?
2. Да допуснем, че вместо да разпореда заплащане на месечна издръжка, в решението си за допускане на развода лондонският съд бе осъдил Андрес да заплати на Лаура еднократно сумата от 140 000 британски лири. Би ли подлежало това решение на изпълнение в Белгия и Дания съгласно Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка?
3. Би ли получила Лаура съдействие при изпълнението на испанското съдебно решение за издръжка на дете в Белгия или Дания от централния орган, отговорен за подпомагането на страните в установяването и събирането на вземания съгласно Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка?

Цели на обучението:

- Запознаване на участниците с материалния, географския и времевия обхват на Регламента „Брюксел Па“, Регламента „Рим III“, Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка и Хагския протокол от 2007 година относно приложимото право към задълженията за издръжка;
- Да се почувстват участниците спокойни и уверени в прилагането на тези правни инструменти;
- Повишаване на осведомеността относно мотивите за тези правни инструменти, като се подчертаят свързаните с тях характерни особености, нови моменти и подобрения;
- Изясняване на взаимодействието между тези правни инструменти;
- Запознаване на участниците с ключови съдебни решения от съответната съдебна практика в ЕС.

Въпроси от особен интерес във връзка с тези правни инструменти:**Регламент „Брюксел Па“**

- Регламентът предлага няколко алтернативни основания за правораздавателната компетентност по отношение на съдебните решения по брачни дела; проблем: надпреварата в избора на съд;
- не е възможен избор на съд;
- приложимостта към еднополовите бракове е нерешен въпрос;
- предложение за преработен регламент: не се предвижда промяна на правилата относно брачни дела.

Регламент „Рим III“

- засилено сътрудничество;
- приложимостта към разводите при еднополови бракове остава нерешен въпрос;
- възможен е избор на приложимото право при развод.

Регламент на ЕС относно задълженията за издръжка

- изготвен с цел създаване на „добра съгласуваност“ с Хагската конвенция от 2007 година за международно събиране на издръжка за деца и за други членове на семейството (вижте наред с другото съображения 8 и 17 от регламента);
- и двата правни инструмента опростяват и съществено ускоряват трансграничното събиране на вземания за издръжка и позволяват безплатно производство за събиране на издръжка на деца посредством централните органи;
- забележително нововъведение в Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка: премахване на междинните производства за признаване и изпълнение на съдебно решение в друга държава членка (екзекватура);
- специфика: два набора от процедури за изпълнението на съдебни решения – (1) Глава IV, Раздел 1, премахване на екзекватурата за решения, постановени в държави членки на ЕС, които са обвързани от Хагския протокол от 2007 година; (2) Глава IV Раздел 2, ускорено изпълнително производство, но се изисква екзекватура за решения, постановени в държави членки на ЕС, които НЕ СА

обвързани от Хагския протокол от 2007 година;

- специфика на правилата относно компетентността: регламентът съдържа цялостен набор от правила относно компетентността, позоваване на националните норми относно компетентността не следва да се предвижда (вижте съображение 15 от регламента);
- възможен е избор на съд (освен при задълженията за издръжка по отношение на дете);
- в член 3 регламентът предлага няколко алтернативни основания за компетентност, определя се не само международната, но и териториалната компетентност.

Хагски протокол

- специфика: чрез позоваване в член 15 от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка този международен правен инструмент се превръща в част от пряко приложимото право на ЕС;
- нововъведение в сравнение с по-старите Хагски правни инструменти относно приложимото право в областта на задълженията за издръжка: възможен е избор на приложимото право.

За националния обучителен семинар би било полезно да се предоставят на участниците препратки към подходящи публикации, достъпни на майчиния им език, както и примери от съответната национална съдебна практика.

ОТГОВОРИ

Методология

Във всеки случай с трансграничен компонент следването на посочените по-долу стъпки може да спомогне за намиране на правилните разпоредби, които следва да се приложат:

Стъпка 1. Определяне на съответната област на правото.

Стъпка 2. Преценяване кой е разглежданият аспект на международното частно право.

Стъпка 3. Намиране на съответните правни източници – и на ЕС, и международни.

Стъпка 4. Установяване на материалния, географския и времевия обхват на съответните правни инструменти – както на ЕС, така и международни, а когато към случая са относими няколко правни инструмента, установяване на връзката помежду им.

Стъпка 5. Намиране на правилните разпоредби.

Моля имайте предвид, че когато към дадено трансгранично дело не са приложими нито правен акт на ЕС, нито международен многостранен или двустранен правен инструмент, ще трябва да се приложи автономната квалификация на международните частноправни разпоредби на съответната държава.

Въпрос 1: В съответствие с кои правила ще се определи правораздавателната компетентност по делата за развод в съответните държави членки на ЕС?

Отговор:

Съдебна компетентност по свързаните с развод дела

В нашия казус приложимият правен инструмент за определяне на компетентността при делата за развод е **РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 2201/2003 НА СЪВЕТА от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и дела, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000** (наричан по-нататък „Регламент Брюксел Па“). Тук не представляват проблем нито материалният и географският, нито времевият обхват (вижте обзора по-долу).

Регламент „Брюксел IIa“

Материален обхват (приложно поле). Регламентът се прилага „по граждански дела, отнасящи се до [...] развод, законна раздяла или обявяването на нищожността на брака“ (член 1, ал. 1, буква а). Регламентът се прилага също „по граждански дела, отнасящи се до [...] определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителската отговорност“ (член 1, ал. 1, буква б). Второто обаче е неотнормимо към нашия казус. Материалният обхват по брачни дела е допълнително изяснен в съображение 8 от регламента, което гласи, че „по отношение на решенията за развод, законната раздяла на съпрузите или обявяването на нищожността на брака, настоящият регламент се отнася само до разтрогването на брачните връзки и не трябва да се занимава с въпроси като основанията за развода, имуществените последици на брака или други допълнителни въпроси“.

Географски обхват. Регламент „Брюксел IIa“ се прилага във всички държави членки на Европейския съюз с изключение на Дания (вижте съображение 31).

Препоръка: По-добре е да не се разчита единствено на текста от даден регламент при определяне на приложимостта му относно Дания и Обединеното кралство. Понякога текстът на даден регламент на ЕС се приема без участието на Дания или Обединеното кралство, но на по-късен етап приложението на регламента се разширява.

Що се отнася до Регламент „Брюксел IIa“, положението днес (към февруари 2017 г.) остава същото: Дания не участва в неговото приложение. За актуална информация вижте интернет страницата EUR-lex (<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=bg>).

Времени обхват. Регламент „Брюксел IIa“ се прилага от 1 март 2005 година. (вижте член 72). В преходните разпоредби се посочва, че разпоредбите на регламента „се прилагат само към производства, които са образувани, към документи, които са официално изготвени или вписани като автентични правни инструменти и към спогодби, сключени между страните след датата на неговото влизане в сила ...“ (вижте член 64, ал. 1). Член 64, ал. 2 до 4 определя приложимостта на регламента за решенията, издадени преди датата на влизането му в сила и за решенията, издадени след тази дата по производства, образувани преди това.

Повече за този регламент може да се прочете, наред с други източници, в публикувания от Европейската комисия през 2014 г. „Практически наръчник за прилагането на Регламент „Брюксел IIa“. (http://ec.europa.eu/justice/civil/files/brussels_ii_practice_guide_bg.pdf)

ПОЛЕЗНО ДА СЕ ЗНАЕ

Преработка на Регламент „Брюксел IIa“

Понастоящем се обсъждат промени в Регламент „Брюксел IIa“ въз основа на оценка на Европейската комисия за действието на регламента. В настоящото предложение за преработка на разпоредбите относно съдебната компетентност по брачни дела се запазва статуквото.

За повече подробности вижте *Предложение за РЕГЛАМЕНТ НА СЪВЕТА относно компетентността, признаването и изпълнението на решения по брачни дела и въпроси, свързани с родителската отговорност, и относно международното отвлечане на деца (преработен текст) (COM(2016) 411 final)* и Обяснителен меморандум. (<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/BG/1-2016-411-BG-F1-1.PDF>)

Въпрос 2. В съответствие с кои правила ще се определи компетентността по исковете за издръжка в съответните държави членки на ЕС?

Отговор:

Компетентност по въпроси, свързани със задължения за издръжка

В нашия казус приложимият правен инструмент за определяне на компетентността при дела както за издръжка на дете, така и за издръжка на съпруг или бивш съпруг е **РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 4/2009 НА СЪВЕТА от 18 декември 2008 година относно компетентността,**

приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка (наричан по-нататък „**Регламент на ЕС относно задълженията за издръжка**“). Тук не представляват проблем нито материалният и географският, нито времевият обхват (вижте обзора по-долу).

Регламент на ЕС относно задълженията за издръжка

Материален обхват (приложно поле). Регламентът се прилага „към задълженията за издръжка, произтичащи от семейни, родствени, брачни отношения или отношения по сватовство“ (вижте член 1, ал. 1). Материалният обхват е допълнително изяснен в съображенията от регламента. В съображение 11 се изтъква намерението на законодателя да включи „всички“ задължения за издръжка, произтичащи от семейни, родствени, брачни отношения или отношения по сватовство, „за да се гарантира равното третиране на всички възискатели по вземания за издръжка“, и че „за целите на регламента понятието „задължение за издръжка“ следва да се тълкува самостоятелно“. В съображения 15 и 16 се изтъква всеобщата приложимост на правилата на регламента относно компетентността.

Географски обхват. Регламентът на ЕС относно задълженията за издръжка се прилага във всички държави членки на Европейския съюз, включително в Дания и Обединеното кралство. За Дания обаче регламентът се прилага само частично.

(Моля имайте предвид, че в това отношение текстът на регламента е подвеждащ: В съображения 47 и 48 изрично се посочва, че Обединеното кралство и Дания не участват в приемането на регламента.)

Въпреки неучастието на Обединеното кралство в приемането на регламента, отразено в съображение 47, **Обединеното кралство** приема регламента след приемането му, а приложението на регламента е разширено и за Обединеното кралство с решение на Комисията (Решение 2009/451/ЕО на Комисията от 8 юни 2009 г., ОВ L 149, 12.6.2009 г., стр. 73).

Дания уведомява Комисията с писмо от 14 януари 2009 г. за решението си да прилага съдържанието на Регламента относно задълженията за издръжка, доколкото той изменя Регламент „Брюксел I“ (вж. ОВ L 149, 12.6.2009 г., стр. 80). Декларацията на Дания е основана на успоредно споразумение, сключено с Европейската общност на 19 октомври 2005 г., съгласно което Дания се задължава да нотифицира Комисията относно взетото от нея решение дали ще прилага или не съдържанието на изменения на Регламент „Брюксел I“. Това означава, че разпоредбите на Регламента относно задълженията за издръжка „ще се прилагат за отношенията между Общността и Дания с изключение на разпоредбите на глави III и IV“. Също така „разпоредбите на член 2 и глава IX от Регламента относно задълженията за издръжка се прилагат само доколкото са свързани с компетентността, признаването, изпълнителната сила и изпълнението на решенията, както и с достъпа до правосъдие“. (Вж. уведомлението на Дания.)

Времеви обхват. Регламентът на ЕС относно задълженията за издръжка се прилага във всички държави членки на ЕС, считано от 18 юни 2011 г. Преходните разпоредби се съдържат в член 75 от регламента. Те са изменени с поправката, публикувана в ОВ L 131, 18.5.2011 г., стр. 26 и поправката, публикувана в ОВ L 8, 12.1.2013 г., стр. 19. Съгласно разпоредбите на член 75, ал. 1 регламентът се прилага към вече открити производства, към одобрени или сключени съдебни спогодби и към автентични документи, съставени след датата на неговото влизане в сила (а именно 18 юни 2011 г.).

Отговори:

Отговорът на **въпрос 3а)** е: Не, разпоредбите на Регламент „Брюксел Па“ и тези на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка биха били приложими при определяне на компетентността на френски или нидерландски съд съотв

Въпрос 3: Биха ли били различни отговорите на въпроси 1 и 2, ако в нашия казус:

- а) Брихите беше мексиканска гражданка, а Карел – руски гражданин?
- б) Карел имаше обичайно местопребиваване в САЩ по времето, когато Брихите иска да предяви иска си в Нидерландия? или
- в) „Карел“ бе всъщност „Карла“ и съпрузите бяха еднополова семейна двойка с осиновено дете?

етно по делата за развод или за издръжка. Нито Регламент „Брюксел Па“, нито Регламентът на ЕС относно задълженията за издръжка изискват страните да имат гражданство на държава членка на ЕС. За законодателните намерения относно правилата за правораздавателната компетентност по дела за развод в Регламент „Брюксел Па“ вижте, наред с други източници, съображения 4, 8 и 12 от предшествващия го Регламент (ЕО) № 1347/2000, чиито разпоредби относно компетентността по брачни дела са повторени по същество в Регламент „Брюксел Па“. За Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка вижте по-специално съображение 14 и сл.

Същото важи и за **въпрос 3б)**. Фактът, че една от страните или ответникът има обичайно местопребиваване в страна извън ЕС, не изключва по принцип прилагането на правилата на регламента относно компетентността. За Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка вижте също съображение 15, което гласи следното: *„За да се защитят интересите на възискателите по вземания за издръжка и да се улесни доброто упражняване на правосъдие в Европейския съюз, следва да бъдат адаптирани правилата относно компетентността, произтичащи от Регламент (ЕО) № 44/2001. Обстоятелството, при което ответник има обичайно местопребиваване в трета държава, не следва повече да изключва прилагането на правилата на Общността относно компетентността и повече не следва да се предвижда позоваване на националните норми относно компетентността. ...”*.

Отговорът на **въпрос 3в)** е по-труден. Дали Регламент „Брюксел Па“ се прилага, или не се прилага за еднополови бракове е много спорен и все още нерешен въпрос. Регламент „Брюксел Па“ се прилага *„по граждански дела, отнасящи се до [...] развод, законна раздяла или обявяване на нищожността на брака“* (член 1, ал. 1, буква а), но той не съдържа определение за „брак“. Еднополови бракове съществуват в само няколко държави членки на ЕС (макар че този брой нараства), докато други държави членки разрешават на партньори от един и същи пол единствено да регистрират партньорство (фактическо съжителство на семейни начала), а някои просто отказват на партньорите от един и същи пол възможността да формализират връзката си по който и да е от двата начина. Очевидно е следователно, че няма общ подход в рамките на ЕС към въпроса дали партньори от един и същи пол следва да могат да сключват брак и дали понятието „брак“ би могло следователно да включва и еднополов брак.

Повече за правното положение на еднополовите двойки в Европа може да се прочете в: Boele-Woelki/Fuchs, *Same-Sex Relationships and Beyond, Gender Matters in the EU*, 3rd edition Cambridge 2017 [Бьоле-Фьолки/Фукс, *„Еднополовите връзки и отвъд тях. Въпросите на пола в ЕС“*, 3-то издание, Кеймбридж, 2017 г.]

Що се отнася до термина „брак“ в Регламент „Брюксел Па“, трябва да се подчертае необходимостта от самостоятелно тълкуване, т.е. приложимостта на регламента към еднополовите бракове не може да зависи от понятието за термина „брак“ в националното законодателство. Въпреки това различните подходи към еднополовите бракове в ЕС играят роля в размяната на аргументи между онези, които подкрепят приложимостта на Регламент „Брюксел Па“ към еднополовите бракове, и онези, които се противопоставят на това.

Противниците на приложимостта на Регламент „Брюксел Па“ към еднополовите бракове се позовават наред с другото на факта, че към момента на изготвяне на регламента само една държава членка на ЕС (Нидерландия) е позволявала еднополови бракове и че следователно Регламент „Брюксел Па“ очевидно не е предвиден да включва еднополови бракове. Други твърдят, че макар Регламент „Брюксел Па“ да е изготвен по време, когато еднополовите бракове все още не са били позволени в много държави, това не е довод срещу приложението му към еднополовите бракове днес. Регламентът не съдържа определение за „брак“ и следователно не изключва изрично еднополовите бракове. Освен това днес правилата на правото на ЕС трябва да се прилагат по начин, който да е съвместим с правата, заложи в Хартата на основните права на Европейския съюз, а тя изрично забранява всяка форма на дискриминация, основана на пол или сексуална ориентация (член 21, ал. 1 от Хартата). Както бе споменато по-горе, въпросът все още не е решен. Съдът на Европейския съюз (СЕС) все още не е имал възможност да решава и да се произнесе по въпроса и засега в Европа се срещат различни интерпретации на термина „брак“ в Регламент „Брюксел Па“.

Подобни въпроси възникват и що се отнася до приложимостта на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка при дела за издръжка между еднополови съпрузи. Регламентът на ЕС относно задълженията за издръжка обаче има много широк материален обхват (приложно поле), тъй като се прилага към **ВСИЧКИ** „задължения за издръжка, произтичащи от семейни, родствени, брачни отношения или отношения по сватовство“ (вижте член 1, ал. 1 и съображение 11.) Дори ако еднополовият брак не се счита за брак по смисъла на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка, издръжката между партньори, съжителстващи на семейни начала, би могла да се счита за издръжка, произтичаща от други „семейни отношения“. Дали в действителност съществува задължение за издръжка, във всеки случай е въпрос, отговор на който дава приложимото право.

В заключение, що се отнася до издръжката за детето Анна, Регламентът на ЕС относно задълженията за издръжка се прилага без каквито и да било ограничения, независимо от семейното положение на родителите.

Въпрос 4:

Връщайки се към автентичните факти от Казус I, къде Брихите би могла да предяви:

- а) иска за развод,
- б) иска за издръжка на съпруг или бивш съпруг,
- в) иска за издръжка на дете?

Когато отговаряте на този и всички следващи въпроси относно Казус I, моля приемете, че Брихите и Анна от 7 месеца пребивават в Нидерландия и че имат обичайно местопребиваване в Нидерландия в момента, когато Брихите подава иска си в съда.

Отговори:**а) Компетентност по иска за развод:**

Брихите би могла да предяви иск за развод или във Франция, или в Нидерландия.

Френските съдилища биха имали компетентност съгласно член 3, ал. 1, буква а), второ и трето тире от Регламент „Брюксел IIa“. Съпрузите са имали последното си обичайно местопребиваване във Франция и един от тях все още живее там. Ответникът има обичайно местопребиваване във Франция.

Съдилища на Нидерландия биха имали компетентност съгласно член 3, ал. 1, буква а), шесто тире от Регламент „Брюксел IIa“. Брихите има обичайно местопребиваване в Нидерландия, тъй като е живяла там повече от шест месеца непосредствено преди предявяването на иска и е гражданка на Нидерландия.

Брихите има възможност да избира между алтернативните основания за компетентност.

Важна съдебна практика относно субсидиарната компетентност, член 7 от Регламент „Брюксел IIa“:

Съд на Европейския съюз (СЕС) – Решение от 29.11.2007 г. по дело C-68/07 - Керстин Сунделинд Лопес срещу Мигел Енрике Лопес Лизазо / Kerstin Sundelind Lopez v Miguel Enrique Lopez Lizazo (C-68/07)

В периода на съвместното си съжителство г-жа Сунделинд Лопес (шведска гражданка) и г-н Лопес Лизазо (кубински гражданин) имат общо обичайно местопребиваване във Франция. След раздялата им г-н Лопес Лизазо заминава да живее в Куба. Г-жа Сунделинд Лопес подава иск за развод в Швеция. В делото по главното производство не се спори, че френските съдилища са компетентни да разгледат иска за развод в съответствие с член 3, ал. 1, буква а) от Регламент „Брюксел IIa“.

На СЕС е поставен преюдициален въпрос дали съдилищата на държава членка могат да основат своята компетентност на националното си право, „[к]огато ответникът по дело за развод не е нито лице, което има обичайно местопребиваване в държава членка, нито е гражданин на държава членка, дори когато съд на друга държава членка може да бъде компетентен да разгледа делото по силата на едно от изложените в член 3 [от Регламент „Брюксел IIa“] правила за компетентност?“

В решението си Съдът е постановил, че „членове 6 и 7 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000, съответно изменен с Регламент (ЕО) № 2116/2004 на Съвета от 2 декември 2004 година по отношение на договорите със Светия престол 3 [Регламент „Брюксел IIa“] трябва да се тълкуват в смисъл, че в рамките на производство за развод, когато ответникът няма обичайно местопребиваване в държава членка и не е гражданин на държава членка, съдилищата на дадена държава членка не могат да основат своята компетентност на националното си право, за да се произнесат по този иск, ако съдилищата на друга държава членка са компетентни по силата на член 3 от посочения регламент.“

б) Компетентност по иска за издръжка на съпруг или бивш съпруг

Брихите би могла да предяви иск за издръжка на съпруг или бивш съпруг пред съда по своето местожителство в Нидерландия или пред съда по местожителството на Карел във Франция.

Френският съд би имал компетентност по силата на член 3, буква а) от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка. Обичайното местопребиваване на ответника Карел е в Марсилия. Нидерландският съд би имал компетентност по силата на член 3, буква б) от същия регламент. Обичайното местопребиваване на вискателя Брихите е в Нидерландия. Член 3, буква в) от въпросния регламент позволява освен това на ищеца да предяви иск за издръжка пред съда, компетентен да разглежда иска за развод, при условие че искът за издръжка допълва този иск. След като е известно, че компетентни да разглеждат иска за развод в нашия казус са съдилищата или във Франция, или в Нидерландия, член 3, буква в) не ни предоставя възможност за избор на друг съд за предявяване на иска за издръжка.

За разлика от Регламент „Брюксел Па“ Регламентът на ЕС относно задълженията за издръжка дава възможност за избор на съд (вижте член 4 от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка).

Тъй като предоставената със споразумението между страните компетентност следва да се счита „изключителна“, освен ако не е договорено друго (вижте член 4, ал. 1), препоръчително е анализът на компетентността по исковете за издръжка винаги да започва с установяване дали страните са постигнали валидно споразумение за избор на съд. В нашия казус такъв избор не е направен. При отсъствие на споразумение за избор на съд следващата разпоредба, която следва да се разгледа, е член 3. Единствено ако този член не ни предоставя основание за компетентност, следва да се разгледат член 5 и едва тогава членове 6 и 7.

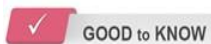
Моля имайте предвид, че членове 5, 6 и 7 от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка нямат еквивалент в разпоредбите, уреждащи компетентността по брачни дела в Регламент „Брюксел Па“. Съгласно член 5 от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка, „компетентен е съдът на държава членка, пред който се явява ответникът“, освен ако ответникът се явява, за да оспори компетентността на съда. Допълнени от член 6 (субсидиарна компетентност) и член 7 (*forum necessitatis*, международна компетентност на съда по необходимост), правилата относно компетентността в Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка са предназначени да служат като цялостен набор от правила, уреждащи компетентността, които да направят ненужно позоваването на националните правила (вижте съображения 15 и 16 от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка).

в) Компетентност по иска за издръжка на дете

Искът за издръжка на дете може да се предяви пред съда по местожителството на детето в Нидерландия или пред съда по местожителството на Карел във Франция. Френският съд би имал компетентност по силата на член 3, буква а) от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка. Обичайното местопребиваване на ответника Карел е в Марсилия. Съдът в Нидерландия би имал компетентност по силата на член 3, буква б) от същия регламент. Обичайното местопребиваване на вискателя Брихите е в Нидерландия.

Член 3, буква г) от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка не ни предоставя възможност за избор на друг съд. Съгласно член 8 от Регламент „Брюксел Па“ компетентни по делата, свързани с родителската отговорност за детето, са съдилищата на държавата членка, където детето има обичайно местопребиваване – в конкретния случай в Нидерландия.

Забележка: В много държави членки на ЕС съдиите, гледащи дела за развод в изцяло национални съдебни производства, разглеждат естествено и въпроси, свързани с издръжка и с родителската отговорност. Това става в съответствие с националните процесуални правила. Важно е да се подчертае, че при семейни спорове в международни бракове компетентността на съда **трябва задължително** да се основава на съответните международни правни инструменти и тези на ЕС. В резултат от приложението на тези правила може да се случи различни съдилища да разглеждат исковете за развод, за издръжка на съпруг, за издръжка на дете и/или за родителската отговорност.

Важна разлика между правилата относно компетентността в Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка и тези в Регламент „Брюксел IIa“:

Вторите правила са класически правила за международна компетентност. Те просто определят, че компетентни са съдилищата на дадена държава, докато решението относно териториалната компетентност, т.е. кой местен съд в държавата ще разглежда делото, зависи от националното процесуално право. Регламентът на ЕС относно задълженията за издръжка урежда както международната, така и териториалната компетентност.

Нека сравним точната формулировка: Член 3, буква а) и буква б) от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка гласи: „**СЪДЪТ по обичайно МЕСТОПРЕБИВАВАНЕ** на ...“. Член 3 от Регламент „Брюксел IIa“ гласи: „**Компетентни ... са СЪДИЛИЩАТА на държавата членка, а) на чиято територия: ...**“.

Вижте също представената в следващото каре относима съдебна практика на СЕС.

СЕС – Решение на Съда от 18 декември 2014 г. - Съединени дела Сандерс срещу Ферхеген (Sanders v Verhaegen) (C-400/13) и Хубер срещу Хубер (Huber v Huber) (C-408/13).

Съдът на Европейския съюз вече се е произнесъл относно тълкуването на член 3, буква б) от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка в **съединени дела Sanders v Verhaegen (C-400/13) и Huber v Huber (C-408/13)**. Преюдициалното запитване е отправено от две районни съдилища в Германия и се отнася до тълкуването на член 3, буква б) от Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка, както и дали разпоредбата му не допуска национална правна уредба, която централизира компетентността в полза на първоинстанционен съд различен от този по обичайното местопребиваване на вискателя.

Германия е приела прилагащо законодателство, с което се въвежда централизация на правораздавателната компетентност в областта на трансграничните задължения за издръжка в полза на първоинстанционен съд, в чийто район се намира апелативният съд, т.е. съгласно прилагащото законодателство редовият първоинстанционен съд по обичайното местопребиваване на ответника или вискателя не е компетентен. Целта на тази разпоредба е да се концентрира правораздавателната компетентност в няколко съдилища, специализирани в разглеждането на дела за трансгранична издръжка.

В решението си СЕС е постановил, че „**Член 3, буква б) [...] трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главните производства [...], освен когато това правило допринася за постигане на целта за добра организация на правораздаването и защитава интересите на вискателите по вземания за издръжки, като същевременно улеснява ефективното събиране на тези издръжки, което обаче запитващите юрисдикции трябва да проверят**“.

За допълнителна информация вж., наред с другите източници, заключението на генералния адвокат Нийло Яскинен (Niilo Jääskinen).

Отговор:

Не, в Регламент „Брюксел IIa“ няма разпоредба, която би дала компетентност на словенските съдилища в нашия казус.

Въпрос 5: Би ли могло в нашия казус Карел да подаде искова молба за развод в Словения, т.е. биха ли били словенските съдилища компетентни, ако Карел бе ищецът?

Въпрос 6: Да предположим, че Карел подаде искова молба за развод в словенски съд на 1 март 2017 г., а Брихите предяви иск за развод в нидерландски съд на 2 март 2017 г. Карел уведомява нидерландския съд, че словенският съд вече е сезиран да се произнесе относно развода. Ще може ли нидерландският съд въпреки това да се произнесе по иска за развод?

Отговор:

Както бе посочено в отговора на въпрос 5, съгласно Регламент „Брюксел Па“ словенският съд не е компетентен да разглежда иска за развод. Нидерландският съд обаче не може просто да пренебрегне факта, че словенски съд е бил сезиран пръв. Член 19, ал. 1 от Регламент „Брюксел Па“ гласи, че „[к]огато делата за развод, законна раздяла или унищожаване на брака между същите страни са заведени пред съдилища в различни държави членки, съдът, пред който искът е предявен по-късно, спира служебно съдебното производство до установяване на компетентността на първия сезиран съд“. Следователно нидерландският съд е длъжен да изчака, докато словенският съд установи своята компетентност. Член 17 от Регламент „Брюксел Па“ гласи, че „[к]огато пред съд в държава членка е заведено дело, по което той, по силата на настоящия регламент не е компетентен, а компетентността принадлежи на съда на друга държава членка по силата на настоящия регламент, той служебно прогласява, че не е компетентен. Следователно словенският съд трябва да декларира, че не е компетентен. Едва тогава нидерландският съд може да продължи да разглежда делото за развод.

Всящ процес (*Lis pendens*)

Регламентът на ЕС относно задълженията за издръжка съдържа същите правила за случаите, когато искове с едни и същи предмет и между едни и същи страни са заведени в съдилища на различни държави членки. Вижте членове 10 и 12 от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка.

Съдебна практика относно “*lis pendens*” в контекста на Регламент „Брюксел Па“:

СЕС – Решение от 6 октомври 2015 г. по дело C-489/14 – *A срещу B (A v B)*

Френски граждани и съпрузи, родители на три деца, живеят заедно в Обединеното кралство в продължение на 10 години до 2010 г., когато се разделят. Съпругът подава молба за съдебна раздяла пред съдията по семейни дела във Франция, а съпругата подава молба за развод и отделна молба за издръжка пред съдилищата на Обединеното кралство.

(<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62014CJ0489&lang1=bg&type=TXT&ancre=>)

Въпрос 7: В съответствие с кои правила ще се определи в нашия казус приложимото право към делата за развод?

За целите на този въпрос да предположим, че:

- а) Брихите е сезирала нидерландски съд;
- б) Брихите е сезирала френски съд.

Отговори:

Приложимото право при развод е уредено в **РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1259/2010 НА СЪВЕТА от 20 декември 2010 година относно осъществяването на засилено сътрудничество в областта на приложимото право при развод и законна раздяла** (наричан по-нататък „**Регламент Рим III**“). Този регламент обаче не е приложим във всички държави членки на ЕС. Тъй като не е постигнато съгласие между държавите членки относно приемането на правния инструмент, „засилено сътрудничество“ е избрано като най-добър вариант за въвеждане на правила, приложими при развод в Европа. Засиленото сътрудничество е възможно, ако поне 9 държави членки на ЕС се съгласят да приложат мярката. Останалите държави членки могат, съгласно член 331 от Договора за функционирането на Европейския съюз, да участват в засиленото сътрудничество на по-късен етап.

Държавите членки на ЕС, участващи първоначално в засиленото сътрудничество съгласно Регламент „Рим III“, са следните 14 страни: **Белгия, България, Германия, Испания, Франция, Италия, Латвия, Люксембург, Унгария, Малта, Австрия, Португалия, Румъния и Словения.**

По-късно към засиленото сътрудничество се присъединяват следните държави:

- **Литва** (вж. Решение на Европейската комисия 2012/714/ЕС от 21 ноември 2012 г.; Регламент „Рим III“ се прилага по отношение на Литва от 22 май 2014 г.);
- **Гърция** (вж. Решение на Европейската комисия 2014/39/ЕС от 27 януари 2014 г.; Регламент „Рим III“ се прилага по отношение на Гърция от 29 юли 2015 г.);
- **Естония** (вж. Решение на Европейската комисия 2016/1366 /ЕС от 10 август 2016 г.; Регламент „Рим III“ се прилага по отношение на Естония от 11 февруари 2018 г.).

За да се отговори на въпрос 6, трябва да се направи преглед на материалния, географския и времевия обхват на Регламент „Рим III“ (вижте карето по-долу).

Регламент „Рим III“

Материален обхват (приложно поле). Съгласно член 1, ал. 1 регламентът *„се прилага в случаи на стълкновение на закони в областта на развода и законната раздяла“*. В член 1, ал. 2 се пояснява допълнително, че регламентът не се прилага по въпроси като *„съществуване, действителност или признаване на брака“*, *„имуществени последици от брака“* и *„задължения за издръжка“*.

Географски обхват. Съдилищата на всички държави членки на ЕС, участващи в засиленото сътрудничество, са длъжни да основават определянето на приложимото право при развод и законна раздяла на Регламент „Рим III“.

Държавите членки на ЕС, участващи първоначално в засиленото сътрудничество съгласно Регламент „Рим III“, са следните 14 страни: **Белгия, България, Германия, Испания, Франция, Италия, Латвия, Люксембург, Унгария, Малта, Австрия, Португалия, Румъния и Словения.** По-късно към засиленото сътрудничество се присъединяват следните три държави: **Литва** (вж. Решение на Европейската комисия 2012/714/ЕС от 21 ноември 2012 г.), **Гърция** (вж. Решение на Европейската комисия 2014/39/ЕС от 27 януари 2014 г.) и **Естония** (вж. Решение на Европейската комисия 2016/1366 /ЕС от 10 август 2016 г.).

Важно е да се отбележи *„всеобщото прилагане“* на правилата от регламента относно приложимото право. Съгласно член 4 от регламента *„[п]равото, определено с настоящия регламент, се прилага, дори когато не е право на участваща държава членка“*.

Времеви обхват. Регламентът се прилага в първоначално участващите 14 държави от 21 юни 2012 г.

Член 18, ал. 1 предвижда, че *„[н]астоящият регламент се прилага само за съдебните производства и за посочените в член 5 споразумения, които са образувани или съответно сключени след 21 юни 2012 г. Въпреки това споразумение за избор на приложимо право, сключено преди 21 юни 2012 г., също поражда действие, при условие че отговаря на изискванията на членове 6 и 7“*. Член 18, ал. 2 добавя, че *„регламентът не засяга споразуменията за избор на приложимо право, сключени в съответствие с правото на участваща държава членка, чийто съд е сезиран преди 21 юни 2012 г.“*

За държавите, присъединяващи се към засиленото сътрудничество на по-късен етап, датата на прилагане се определя в съответното решение на Европейската комисия. (От това следва, че Регламент „Рим III“ се прилага по отношение на Литва от 22 май 2014 г., по отношение на Гърция от 29 юли 2015 г. и по отношение на Естония от 11 февруари

2018 г.)

Отговор 7а)

Сезираният с иска за развод нидерландски съд (международната компетентност се предоставя в съответствие с Регламент „Брюксел II“, вж. по-горе отговора на въпрос 2), не е обвързан от разпоредбите на Регламент „Рим III“, тъй като Нидерландия не участва в засиленото сътрудничество. Следователно приложимото право към производството за развод ще се определи от автономната квалификация на Нидерландия на международните частноправни разпоредби.

Отговор 7б)

Когато френски съд (международна компетентност се предоставя в съответствие с Регламент „Брюксел II“, вж. по-горе отговора на въпрос 2) е сезиран с иска за развод в нашия казус, се прилагат правилата на Регламент „Рим III“. Франция е една от 14-те страни, първоначално участващи в засиленото сътрудничество.

Въпрос 8: В съответствие с кои правила ще се определи приложимото право към делата за издръжка на съпруг или бивш съпруг и за издръжка на дете?

За целите на този въпрос да предположим, че:

- а) Брихите е предявила иска си пред нидерландски съд,
- б) Брихите е предявила иска си пред френски съд.

Отговори:

Според член 15 от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка *„приложимото право се определя в съответствие с Хагския протокол от 23 ноември 2007 г. относно приложимото право към задълженията за издръжка (наричан по-долу „Хагския протокол от 2007 г.“) в държавите членки, обвързани от този правен инструмент“*.

Тук се срещахме с доста необичайна ситуация. Регламент на ЕС превръща международен правен инструмент, приет от Хагската конференция по международно частно право – Хагския протокол от 2007 г., в част от пряко приложимото право на ЕС. Причината за тази необичайна стъпка е желанието на ЕС да подкрепи установяването на заложените в Хагския протокол нови, еднакво приложими правила за определяне на приложимото право при международното събиране на вземания за издръжка. Повторение на тези правила в текста на регламента на ЕС, дори с абсолютно същата формулировка, би могло да опорочи новите правила от Хагския протокол и следователно би могло да е контрапродуктивно. Използването на едни и същи „правила за определяне на приложимото право“ в и извън Европа съдържа обещание, че съвместно разработената юриспруденция и еднаквото тълкуване на правилата ще спомогнат за осигуряване на правна сигурност в международното събиране на вземания за издръжка.

Както е видно от текста на член 15, не всички държави членки на ЕС са обвързани (понастоящем) от Хагския протокол: ЕС се присъедини към Хагския протокол без Дания и Обединеното кралство.

Хагският протокол от 2007 г.

Материален обхват (приложно поле). В своя член 1, ал. 1 Хагският протокол *„определя приложимото право към задълженията за издръжка, които възникват от семейни отношения, родство, брак или сватовство, включително задължението за издръжка на дете, независимо от семейното положение на родителите“*. Много широкото приложно поле съвпада с това на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка.

Географски обхват. Понастоящем (февруари 2017 г.) към Хагския протокол от 2007 г. са се присъединили една държава – Сърбия (чрез ратификация) и една регионална организация за икономическа интеграция – ЕС (чрез одобрение). ЕС обаче се присъедини без Дания и Обединеното кралство (следователно те не са обвързани от протокола). Вижте направената при сключването на протокола декларация на Общността, която гласи: *„За целите на настоящата декларация, понятието „Европейска общност“ не включва Дания, по силата на членове 1 и 2 от Протокола относно позицията на Дания, приложен към Договора за Европейския съюз и към Договора за създаване на Европейската общност, нито Обединеното кралство по силата на членове 1 и 2 от Протокола относно позицията на Обединеното кралство и Ирландия, приложен към Договора за Европейския съюз и към Договора за създаване на Европейската общност“*. Тя е достъпна на страницата на Хагската конференция <https://www.hcch.net/>.

В резултат обвързаните от Хагския протокол държави понастоящем са 27 (26 държави членки на ЕС и Сърбия).

Важно е да се отбележи „всеобщото прилагане“ на правилата относно приложимото право. Съгласно член 2 от протокола: *„Настоящият протокол се прилага дори и ако приложимото право е правото на недоговаряща страна.“*

Времеви обхват. Хагският протокол от 2007 г. влезе в сила на 1 август 2013 г. Преди това обаче нормите му вече се прилагаха временно в рамките на ЕС (с изключение на Дания и Обединеното кралство) от 18 юни 2011 г., датата на прилагане на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка (Регламент (ЕО) № 4/2009). Европейският съюз взе това необичайно решение, за да не се забави прилагането на Регламента относно задълженията за издръжка, чието влизане в сила (вж. член 76 от регламента) бе условно свързано с приложимостта на Хагския протокол от 2007 г. Вижте направената при сключването на протокола декларация на Общността относно възможното временно прилагане, която гласи *„Европейската общност декларира, че ще прилага нормите на протокола временно от 18 юни 2011 г., датата на прилагане на Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета ..., ако на тази дата протоколът не е влязъл в сила ...“*. Тя е достъпна на интернет страницата на Хагската конференция <https://www.hcch.net/>.

Преходните разпоредби в член 22 от протокола предвиждат, че същият *„не се прилага за издръжка, искана в договаряща държава за период, предхождащ влизането в сила на протокола в тази държава“*.

(<https://assets.hcch.net/docs/cb140248-c207-4d31-bdff-5c214a354d91.pdf>)

Отговори 8а) и б)

За да се определи приложимото право към делата за издръжка, и в двата случая би бил приложен член 15 от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка във връзка с Хагския протокол от 2007 г.

Въпрос 9: Кое би било приложимото право по делото за развод в нашия казус, ако решението за развод трябваше да бъде постановено от френски съд?

Отговори:

Както бе посочено в отговор 7, френският съд би приложил Регламент „Рим III“, за да определи приложимото право по делото за развод. При липса на избор от страните член 8 от регламента определя, че разводът и законната раздяла се уреждат от:

- „(а) правото на държавата на обичайно местопребиваване на съпрузите към момента на сезиране на съда; или, ако не е изпълнено това,*
- (б) правото на държавата на последно обичайно местопребиваване на съпрузите, при условие че това пребиваване е приключило не повече от една година преди сезирането на съда, и ако единият от съпрузите все още живее в тази държава към момента на сезиране на съда; или, ако не е изпълнено това,*
- (в) правото на държавата, чиито граждани са съпрузите към момента на сезиране на съда; или, ако не е изпълнено това,*
- (г) правото на държавата на сезирания съд.“*

В нашия казус съпрузите нямат обичайно местопребиваване в една и съща държава. Условието на член 8, буква а) не е изпълнено и като следваща стъпка трябва да се вземе предвид член 8, буква б). Относителната разпоредба в нашия казус е член 8, буква б): последното обичайно местопребиваване на съпрузите е било във Франция, то е приключило преди по-малко от една година и Карел все още живее във Франция. Следователно приложимо би било френското право.

Въпрос 10: Кое би било приложимото право по делата за:

а) издръжка на съпруг или бивш съпруг

б) издръжка на дете,

ако по исковете трябваше да се произнесе френски съд?

Отговори:

Както бе посочено по-горе, френският съд би определил приложимото право по делата за издръжка в съответствие с член 15 от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка във връзка с Хагския протокол от 2007 г.

а) За издръжка на съпруг или бивш съпруг би било приложимо общото правило, член 3 от протокола, т.е. *„задълженията за издръжка се уреждат от правото на държавата по обичайното място на пребиваване на възискателя“*. Тъй като обичайното местопребиваване на Брихите е в Нидерландия, приложимо би било нидерландското право. Протоколът предлага обаче допълнителна възможност за издръжка на съпруг или бивш съпруг в член 5. Една от страните може да възрази срещу прилагането на общото правило в член 3 на протокола, ако *„правото на друга държава, по специално*

държавата на последното им общо обичайно местопребиваване, има по-тясна връзка с брака. В такъв случай се прилага правото на тази друга държава“.

Дали бракът има или няма „по-тясна връзка“ с правото на друга държава, е въпрос, който трябва да се проучи подробно във всеки конкретен случай. Моля имайте предвид, че няма Насоки на СЕС относно тълкуването на „по-тясна връзка“ в контекста на семейното право. От полза при тълкуването на текста на Хагския протокол от 2007 г. е Обяснителният доклад (вж. карето по-долу).

ПОЛЕЗНО ДА СЕ ЗНАЕ Всяка Хагска конвенция (както и Хагският протокол) се съпътства от обяснителен доклад, който има за цел да предостави информация за смисъла, вложен от дипломатическите представители на държавите, приемащи конкретния хагски инструмент.

В нашия казус би могло да се твърди въз основа на няколкото известни факти, че бракът има тясна връзка с правото и на Нидерландия, и на Франция. Двойката е живяла отначало в Нидерландия и там е сключен бракът. Единият от съпрузите има нидерландско гражданство, а детето от брака също има нидерландски паспорт. От друга страна, съпрузите са живели заедно във Франция почти 7 години и Франция е последното им общо обичайно местопребиваване. В случай, че една от страните в нашия казус възрази срещу прилагането на нидерландското право и поиска да се приложи френското право, възможно е съдът да заключи, че френското право има по-тясна връзка с брака. Трябва да се подчертае, че член 5 ще бъде приложен единствено ако една от страните възрази срещу прилагането на член 3.

ПОЛЕЗНО ДА СЕ ЗНАЕ Позоваването в член 5 от протокола на „държавата на последното общо обичайно местопребиваване“ не е презумпция, а е само показателно за важната връзка, която правото на съответната държава може да има с брака. Формулировката на член 5 не изключва, че правото на друга държава, различна от тази на последното общо обичайно местопребиваване, може да има по-близка връзка с брака. Вижте повече в Обяснителния доклад на Хагския протокол от 2007 г., параграфи 86 и сл., достъпен в интернет на страницата на Хагската конференция <https://www.hcch.net/>, в раздела „Документи“, след това „Конвенции“ и „Протокол от 23 ноември 2007 г. относно приложимото право към задълженията за издръжка“.

Бел. прев.: Текстът на Хагския протокол от 2007 г. и Обяснителният доклад са достъпни на български език в интернет на адрес: <https://assets.hcch.net/docs/cb140248-c207-4d31-bdff-5c214a354d91.pdf>.

б) За издръжка на дете Хагският протокол от 2007 г. предвижда специални норми в член 4. (Вж. член 4, ал. 1, буква а) за задълженията за издръжка на родители спрямо техните деца.) Идеята на тези норми е да се защити група привилегирани взискатели, като се осигури тристепенен „каскаден“ механизъм с резервни варианти на приложимо право. Ако взискателят не може да получи издръжка по силата на приложимото най-напред право, се прилага следващата стъпка на каскадния механизъм. Ако взискателят не може да получи издръжка по силата и на това право, се прилага третата и последна стъпка на каскадния механизъм.

Препоръчително е да се прочете внимателно член 4, за да бъде разбран механизмът. Особеността, която прави разпоредбата на член 4 трудна за разбиране при първи прочит, е тази, че той съдържа два различни тристепенни каскадни механизма.

„Каскаден механизъм I” (правото на държавата по обичайното местопребиваване на вискателя / правото на сезирания съд (*lex fori*) / правото на държавата по общото гражданство) Приложимото право е това на държавата по обичайното местопребиваване на вискателя (член 3). Ако по силата на определеното в член 3 право вискателят не може да получи издръжка от длъжника, се прилага правото на сезирания съд (член 4, ал. 2). И накрая, ако вискателят не може да получи издръжка по силата и на това право, се прилага правото на държавата по общото гражданство (или местожителство, вижте член 9) на вискателя и длъжника, ако такава е налице (член 4, ал. 4).

„Каскаден механизъм II” (правото на сезирания съд (*lex fori*) / правото на държавата по обичайното местопребиваване на вискателя / правото на държавата по общото гражданство) Ако вискателят е сезирал съда на държавата по обичайното местопребиваване на длъжника и само в този случай, първите две стъпки от описания по-горе „Каскаден механизъм I” се прилагат в обратен ред. В резултат приложимото най-напред право към иска за издръжка на дете е правото на сезирания съд (*lex fori*) (член 4, ал. 3). Ако по силата на това право вискателят не може да получи издръжка, се прилага правото на държавата по обичайното местопребиваване на вискателя (член 4, ал. 3). И накрая, ако вискателят не може да получи издръжка по силата и на това право, приложимо е правото на държавата по общото гражданство (или местожителство, вижте член 9) на вискателя и длъжника, ако такава е налице (член 4, ал. 4).

В нашия казус Брихите сезира френски съд с иск за издръжка на дете. Така тя сезира съда на държавата по обичайното местопребиваване на длъжника и затова се прилага „Каскаден механизъм II”. Следователно приложимото най-напред право към иска за издръжка на дете е правото на сезирания съд (*lex fori*), т.е. френския съд (член 4, ал. 3). Ако детето не може да получи издръжка по силата на френското право, като втора стъпка съдът би приложил правото на държавата по обичайното местопребиваване на вискателя, в нашия казус нидерландското право (член 4, ал. 3). И накрая, ако вискателят не може да получи издръжка по силата на втората стъпка от каскадният механизъм, съдът би приложил третата стъпка (член 4, ал. 4). В нашия казус това би означавало, че приложимо би било словенското право като правото на държавата по общото гражданство на бащата и детето.

Повече за тълкуването на нормите на Хагския протокол от 2007 г. може да се прочете в Обяснителния доклад, изготвен от Андреа Бономи (Andrea Bonomi), достъпен в интернет на страницата на Хагската конференция <https://www.hcch.net/>, в раздела „Документи“, след това „Конвенции“ и „Протокол от 23 ноември 2007 г. относно приложимото право към задълженията за издръжка“.

Бел. прев.: Текстът на Обяснителния доклад на Андреа Бономи е достъпен на български език в интернет на адрес: <https://assets.hcch.net/docs/cb140248-c207-4d31-bdff-5c214a354d91.pdf>.

Въпрос 11: Различно ли би било приложимото право, ако нидерландски съд трябваше да се произнесе по исковете за:

- а) издръжка на съпруг или бивш съпруг
- б) издръжка на дете?

Отговор 11

- а) Що се отнася до иска за издръжка на съпруг или бивш съпруг, нищо не се променя по отношение на приложимото право, ако Брихите сезира нидерландски съд.
- б) В случая с иска за издръжка на дете сезирането на нидерландския съд ще се отрази на приложимото право. В случая искът вече не е предявен в държавата на длъжника и се

прилага „Каскаден механизъм Г“. Това означава, че приложимото най-напред право към иска за издръжка на дете ще е това на държавата по обичайното местопребиваване на вискателя, т.е. нидерландското право съгласно член 3. Ако издръжка не може да се получи по силата на това право, съдът би приложил втората стъпка от каскадния механизъм, член 4, ал. 2. Тази стъпка обаче води до същото приложимо право както и първата стъпка, тъй като правото на сезирания съд (*lex fori*) е нидерландското право. Само третата стъпка от каскадния механизъм ще ни даде допълнително приложимо право, а именно словенското право като правото на държавата по общото гражданство на бащата и детето (член 4, ал. 4).

Въпрос 12: Да си представим, че в края на 2016 г., когато обичайното местопребиваване и на двамата все още е във Франция, Брихите и Карел бяха седнали да изготвят споразумение за избор на съд и приложимо право, за да намалят възможността за бъдещи спорове. Щяха ли да могат да се споразумеят по правнообвързващ начин по посочените по-долу въпроси? Кои съдилища и кое право биха могли да изберат? Моля посочете съответните разпоредби.

- а) Избор на съд за делото за развод
- б) Избор на приложимото право към делото за развод
- в) Избор на съд за делото за издръжка на съпруг или бивш съпруг
- г) Избор на приложимото право към делото за издръжка на съпруг или бивш съпруг
- д) Избор на съд за делото за издръжка на дете

Отговори:

а) Избор на съд за делото за развод

Регламент „Брюксел Па“ не дава възможност за избор на съд. В дискусиите за преработка на Регламент „Брюксел Па“ бе предложено въвеждане на разпоредба за избор на съд. Както бе посочено по-горе обаче, настоящото предложение за преработка на регламента запазва статуквото, що се отнася до разпоредбите относно компетентността по брачни дела.

б) Избор на приложимото право към делото за развод

Регламент „Рим III“ дава възможност за избор на приложимо право при развод от страните. Съпрузите обаче не могат свободно да изберат приложимото право. Те трябва да изберат една от възможностите за приложимо право, посочени в член 5 от регламента, които са:

- “(а) правото на държавата, в която съпрузите имат обичайно местопребиваване към момента на сключване на споразумението, или*
- (б) правото на държавата на последното обичайно местопребиваване на съпрузите, доколкото единият от тях все още пребивава там към момента на сключване на споразумението, или*
- (в) правото на държавата, чийто гражданин е един от съпрузите към момента на сключване на споразумението, или*
- (г) правото на сезирания съд.”*

Следователно в нашия казус страните биха могли да изберат:

- **френското право** като правото на държавата по обичайното им местопребиваване към момента на сключване на споразумението (член 5, буква а) от Регламент „Рим III“);
- **нидерландското право** като правото на държавата, чийто гражданин е един от съпрузите (Брихите) към момента на сключване на споразумението (член 5, буква в));
- **словенското право** като правото на държавата, чийто гражданин е един от съпрузите (Карел) към момента на сключване на споразумението (член 5, буква в)).

Относно изискванията за действителност на споразумението, вижте членове 6 и 7 от

регламента.

в) Избор на съд за делото за издръжка на съпруг или бивш съпруг

Регламентът на ЕС относно задълженията за издръжка дава възможност на съпрузите да се договорят, че съд или съдилищата на дадена държава членка са компетентни да се произнасят по спорове, свързани със задължения за издръжка на съпруг или бивш съпруг (вижте член 4 от регламента). Може да се избира само измежду изрично посочените в член 4 опции.

Страните могат да изберат:

“(а) съд или съдилища на държавата членка, в която е обичайното местопребиваване на една от страните;

(б) съд или съдилища на държавата членка, чийто гражданин е една от страните;

(в) при задължения за издръжка между съпрузи и бивши съпрузи:

(i) съда, компетентен да се произнася по техните спорове относно брачни отношения, или

(ii) съд или съдилища на държавата членка, в която е било последното общо обичайно местопребиваване на съпрузите в продължение на не по-малко от една година.”

В нашия казус съпрузите биха могли да изберат:

- съд или съдилищата на **Франция** като държавата, в която и двамата са имали обичайно местопребиваване към момента на сключване на споразумението (член 4, буква а));
- съд или съдилищата на **Нидерландия** като държавата, чийто гражданин е една от страните (Брихите) (член 4, буква б));
- съд или съдилищата на **Словения** като държавата, чийто гражданин е една от страните (Карел) (член 4, буква б)).

Член 4, буква в) не би предоставил допълнителна възможност за избор на съд в нашия казус.

Относно изискванията за действителност на споразумението, вж. член 4, ал. 2 от регламента.

г) Избор на приложимото право към делото за издръжка на съпруг или бивш съпруг

Приложимите норми са тези в член 15 от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка във връзка с Хагския протокол от 2007 година. Член 8 от протокола позволява на възискателя и длъжника да изберат като приложимо право към задълженията за издръжка едно от следните:

“(а) правото на държавата, чийто гражданин е една от страните към момента на определянето;

б) правото на държавата по обичайното местопребиваване на една от страните към момента на определянето;

в) правото, определено от страните като приложимо или действително прилаганото право към режима на тяхната собственост;

г) правото, определено от страните като приложимо или действително прилаганото право към техния развод или законна раздяла“.

Следователно в нашия казус съпрузите биха могли да изберат:

- **нидерландското право** като правото на държавата, чийто гражданин е един от съпрузите (Брихите) към момента на определянето (член 8, буква а));
- **словенското право** като правото на държавата, чийто гражданин е един от съпрузите (Карел) към момента на определянето (член 8, буква а));
- **френското право** като правото на държавата по обичайното им местопребиваване

към момента на определянето (член 8, буква б) от Регламент „Рим III“).

Няма вероятност правилата от член 8, букви в) и г) да доведат до приложимост на друго право при положението, в което страните се намират към момента на сключване на споразумението.

(Освен това новият Регламент (ЕС) 2016/1103 на Съвета от 24 юни 2016 година за изпълнение на засиленото сътрудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения по въпроси, свързани с имуществения режим между съпрузи, който се прилага в държавите членки, участващи в засилено сътрудничество в тази област от 29 януари 2019 г., не предлага връзка с друго приложимо право. Правото, което би могло да се избере, е това на държавата, в която съпрузите или единият от тях имат обичайно местопребиваване към момента на сключване на споразумението, или правото на държава, чийто гражданин е един от съпрузите към момента на сключване на споразумението (вж. член 22 от регламента), а правото, приложимо при липса на избор на приложимо право, би било това на държавата по първото общо обичайно местопребиваване на съпрузите скоро след сключването на брака (вж. съображение 49 от регламента, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A32016R1103>)).

д) Избор на съд за делото за издръжка на дете

Регламентът на ЕС относно задълженията за издръжка изрично забранява избора на съд при спор относно задължение за издръжка на дете (вж. член 4, ал. 3 от регламента).

е) Избор на приложимото право към делото за издръжка на дете

Двойката не би имала също възможност да включи в споразумението си правнообвързващ избор на приложимо право към делото за издръжка на дете (вж. член 8, ал. 3 от Хагския протокол от 2007 година).

Следва да се отбележи, че съгласно член 7 от Хагския протокол от 2007 г. е възможен избор на правото на сезирания съд (*lex fori*) като приложимо право към задължението за издръжка единствено за целите на конкретно производство в дадена държава (*ad hoc*). Това, разбира се, не би помогнало на бившите съпрузи в нашия казус, когато поискат да определят приложимото право към възможен спор в дългосрочен план.

Казус II: (Изпълнение)

След 13 години брак Лаура (испанска гражданка) и Андрес (испански гражданин) се развеждат в Лондон, където имат обичайно местопребиваване от 2007 г. В решението си за допускане на развода от 3 юни 2016 г. лондонският съд, наред с другото, постановява Андрес да плаща на бившата си съпруга Лаура, която е бременна, ежемесечна издръжка от 1200 британски лири. През юни 2016 г. Лаура се връща в Испания, където на 1 декември 2016 г. се ражда дъщеря им Кристина. Тъй като Андрес не само отказва да плаща определената в решението на британския съд издръжка, но отказва и да дава на Лаура финансова помощ за Кристина, Лаура е получила междувременно решение на испански съд (постановено на 2 април 2017 г.), с което Андрес е осъден да плаща месечна издръжка за детето в размер на 330 евро. Сега Андрес живее в Белгия, където има добре платена работа в Брюксел и притежава недвижимо имущество в Дания.

Въпрос 1: Ще може ли Лаура да поиска изпълнение и на британското, и на испанското съдебни решения в Белгия и в Дания по силата на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка? Ако отговорът е „да“, кои разпоредби биха били приложени?

Отговор:

Тук е необходимо да се обсъди приложното поле на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка. Изпълнението на съдебно решение за издръжка на бивш съпруг и дете попада в материалния обхват на регламента. Онова, което се изисква, е изпълнението на задължение за издръжка, произтичащо от родствени и от брачни отношения по смисъла на член 1 от регламента. Географският обхват също не създава трудности. Решенията са постановени в държави членки на ЕС, в които регламентът се прилага, а целта на иска е изпълнението им в две държави членки на ЕС (Белгия и Дания), в които регламентът също се прилага. От само себе си се разбира, че няма проблеми с времевия обхват. Производството е започнало много след датата на влизане в сила на регламента.

Що се отнася до изпълнението на съдебно решение по силата на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка, е важно да се отбележи, че той съдържа два набора от разпоредби относно изпълнението. За решения, постановени в държава членка на ЕС, обвързана от Хагския протокол от 2007 г., регламентът премахва междинните производства за признаване и изпълнение на съдебно решение в друга държава членка („екзекватурата“). Разпоредбите, уреждащи този вид изпълнение, са в Глава IV, Раздел 1. За решения, постановени в държава членка на ЕС, която НЕ Е обвързана от Хагския протокол от 2007 г., регламентът предвижда разпоредби за ускорено изпълнително производство (в сравнение с приложимите преди това правила), но запазва необходимостта от екзекватура. Това е уредено в Глава IV, Раздел 2 от регламента.

Вижте член 16 от регламента, който гласи, че *„Раздел 1 се отнася до решения, постановени в държава членка, която е обвързана от Хагския протокол от 2007 г.“*, и че *„Раздел 2 се отнася до решения, постановени в държава членка, която не е обвързана от Хагския протокол от 2007 г.“*.

Както видяхме от анализа на приложното поле на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка, понастоящем две държави членки на ЕС, а именно Обединеното кралство и Дания, не участват в прилагането на Хагския протокол от 2007 г.

Затова на въпрос 1 следва да се отговори по следния начин:

Изпълнение на решението от Обединеното кралство в Белгия

При условие, че решението на британския съд наистина е решение за издръжка на съпруг по смисъла на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка (вж. по-горе), то за изпълнението му в Белгия ще са приложими разпоредбите относно изпълнението от Глава IV, Раздел 2 на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка.

Изпълнение на решението от Обединеното кралство в Дания

Същото се отнася и за изпълнението в Дания: приложими ще са разпоредбите относно изпълнението от Глава IV, Раздел 2 на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка.

Изпълнение на испанското съдебно решение в Белгия

За изпълнението на испанското съдебно решение ще са приложими разпоредбите относно изпълнението от Глава IV Раздел 1 на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка. Това означава, че за изпълнение на решението на испанския съд няма да е необходима екзекватура, т.е. то ще бъде изпълнено в Белгия, все едно че е решение, постановено от белгийски съд. За да бъде обаче испанското съдебно решение „разбираемо“ за органите по изпълнението в Белгия, трябва да се представят определени документи за целите на изпълнението, в това число попълненият стандартен формуляр

по образца в приложение I (вж. член 20).

Изпълнение на испанското съдебно решение в Дания

Същото се отнася и за изпълнението на испанското съдебно решение в Дания: приложими ще са разпоредбите относно изпълнението от Глава IV, Раздел 1 на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка.

Фактът, че в Дания регламентът се прилага само частично (вж. по-горе подробностите за приложното поле на регламента) и че Дания не е обвързана от Хагския протокол от 2007 г., може да е подвеждащ. Прибързаният отговор на този въпрос може да заключи, че за изпълнението на испанското съдебно решение в Дания ще са приложими разпоредбите относно изпълнението от Глава IV, Раздел 2 на Регламента. Но всяко решение за издръжка, постановено днес в държава членка, обвързана от Хагския протокол от 2007 г., каквото е решението на испанския съд в нашия казус, ще има изпълнителна сила във **ВСИЧКИ** държави членки на ЕС, без да е необходима екзекватура.

Въпрос 2: Да допуснем, че вместо да разпорежи заплащане на месечна издръжка, в решението си за допускане на развода лондонският съд бе осъдил Андрес да заплати на Лаура еднократно сумата от 140 000 британски лири. Би ли подлежало това решение на изпълнение в Белгия и Дания съгласно Регламента на ЕС относно задълженията за

Отговор:

Що се отнася до решението на британския съд, разпореждащо плащане на еднократна сума в резултат на развод, въпросът е дали това е равнозначно на „издръжка“ по смисъла на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка. Съдът на Европейския съюз (тогава наричан Съд на Европейските общности) е разглеждал подобен въпрос по делото *Ван ден Бохарт срещу Лаумен (Van den Boogaard v. Laumen) (C-220/95)* (вж. карето по-долу). Делото касае тълкуването на понятието „издръжка“ в така наречената Брюкселска конвенция, трансформирана по-късно в Регламент „Брюксел I“, който сега е заменен по отношение на въпросите, свързани със задължения за издръжка, от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка. Съдебната практика на СЕО относно тълкуването на понятието „издръжка“ все още е релевантна.

Решението на британския съд в нашия казус, разпореждащо плащане на еднократна

СЕС – Решение от 27.2.1997 г. - Ван ден Бохарт срещу Лаумен (Van den Boogaard v. Laumen) (C-220/95)

По това дело Съдът трябва да реши дали „съдебно решение, постановено в производство за развод, с което се разпорежда плащане на еднократна сума и прехвърляне на права на собственост върху определено имущество от една от страните“, би могло да се счита за решение, „свързано със задължение за издръжка“ и следователно би попаднало в приложното поле на Конвенцията от 27 септември 1968 г. относно компетентността и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, изменена с Конвенцията за присъединяване от 9 октомври 1978 г.

Съдът постановява: „Ако мотивите на съдебно решение, постановено в производство за развод, показват, че съдебната разпоредба има за цел да даде възможност на единия от съпрузите да се грижи за себе си или когато потребностите и средствата на всеки от съпрузите са взети предвид при определянето на сумата, решението е свързано със задължение за издръжка“. Ако съдебната разпоредба „касае единствено подялба на имущество между съпрузите, решението е свързано с имуществени права, произтичащи от брачни отношения и следователно не подлежи на изпълнение по силата на Брюкселската конвенция“. Решение, което съдържа и двете разпоредби, отбелязва Съдът, „може съгласно член 42 от Брюкселската конвенция да бъде изпълнено частично, ако ясно показва целите, на които съответстват различните части на съдебната разпоредба“.

сума, би следвало да се разглежда като равнозначно на „издръжка“, ако е ясно от мотивите на съдебното решение, че присъдената сума „има за цел да даде възможност на“ Лаура „да се грижи за себе си“ или че „потребностите и средствата на всеки от съпрузите се взимат предвид при определянето на сумата“. Казус II не предлага достатъчно информация, за да се отговори на този въпрос.

Отговор:

Отговорът е „да“, ако решението се изпълнява в Белгия, и „не“, ако изпълнението на решението е в Дания. Както бе посочено по-горе (вж. карето за обхвата на Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка), този регламент не се прилага изцяло в Дания. Глава VII относно сътрудничеството между централните органи не се отнася до Дания.

За изпълнението на испанското съдебно решение в Белгия Лаура може да подаде молба чрез испанския централен орган (т.е. централния орган на държавата членка по обичайното си местопребиваване, член 55 от регламента) в съответствие с член 56 от Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка. Необходимото съдържание на молбата е посочено в член 57. Съгласно член 58 централният орган съдейства на

Въпрос 3: Би ли получила Лаура съдействие при изпълнението на испанското решение за издръжка на дете в Белгия или Дания от централния орган, отговорен за подпомагането на страните в установяването и събирането на вземания съгласно Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка?

ищеца, като прави необходимото молбата да е придружена от цялата необходима информация и всички документи и сред това предава молбата на централния орган на замолената държава членка, в нашия казус Белгия.

Важно нововъведение в Регламента на ЕС относно задълженията за издръжка е **безплатната** правна помощ при искове за издръжка на деца, подадени чрез централните органи, и по принцип безплатното производство за трансгранично събиране на издръжка на деца с помощта на централните органи (вж. член 46 от регламента).